

ปาฐกถาพิเศษเรื่อง “สู่คุณภาพเยาวชนในศตวรรษที่ 21”

โดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ประธานกรรมการมูลนิธิสยามกัมมาจล

โครงการประชุมวิชาการประจำปี สตรี เยาวชน และครอบครัวศึกษา ครั้งที่ 10 "สตรีและเยาวชนศึกษา: ยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งของสังคมไทย" เนื่องในโอกาสมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครบรอบ 80 ปี ระหว่างวันที่ 21-23 พฤษภาคม 2557 ณ ห้องประชุมประกอบ หุตะสิงห์ ชั้น 3 อาคารอเนกประสงค์ 1 จัดโดยโครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

วันนี้ จะพูดใน 3 หัวข้อ

- ทำไมเด็กไทยศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องพิเศษ เป็นเรื่องที่เราต้องทำความเข้าใจ
- คุณภาพของเยาวชนในยุคนี้เป็นอย่างไร
- หัวใจสำคัญคือ เราจะสามารถพาเขาบรรลุคุณภาพดังกล่าวได้อย่างไร

● ลักษณะพิเศษของศตวรรษที่ 21

ยุคนี้เป็นยุคที่ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงเร็ว และมี การเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นเรื่อยๆ และพลิกผัน คาดเดายาก คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร เยาวชนที่อายุ 20 ไม่รู้ว่าเมื่อตอนอายุ 60 สังคมจะเป็นอย่างไร ขณะที่ความรู้เป็นของหาง่าย ที่สำคัญคือความรู้มีหลายชุด บางชุดถูก บางชุดผิด โลกมีความซับซ้อน เราต้องตรวจสอบว่าความรู้ชุดไหนที่เหมาะสม นำมาใช้กับสถานการณ์นี้ นๆ ได้ สมัยก่อน

ความรู้หายาก คนที่จะเป็นประโยชน์กับเราคือ ครูเท่านั้นที่จะให้ความรู้ ต่างจากสมัยนี้ ที่มีแหล่งความรู้ มาก เพราะฉะนั้นครูต้องเป็นผู้ที่สอนให้เรารู้ว่าจะใช้ความรู้อะไร และใช้อย่างไร ครูที่มีคุณค่าสมัยนี้ไม่เหมือนครูที่มีคุณค่าสมัยก่อน เพราะสิ่งต่างๆ เปลี่ยนไป นี่คือหัวใจของศตวรรษที่ 21 คนจะเปลี่ยนแปลงไป

สมัยก่อนเด็กจะถูกหล่อหลอมจากพ่อแม่มาก ชีวิตพ่อแม่เอามาสอนลูกได้ สมัยนี้ไม่ได้ แล้ว เด็กจะถูกหล่อหลอมอีกแบบ สมัยนี้พ่อแม่และลูกมี Generation Gap มากขึ้น วิธีคิดไม่เหมือนกัน การเปลี่ยนยุค เปลี่ยนความคิดของคนถูกกระชั้นถี่ขึ้นมาเรื่อยๆ เด็กสมัยนี้ถูกหล่อหลอมโดยลัทธิวัตถุนิยม อยู่ในภาวะชีวิตที่มีความพร้อม มีวัตถุแวดล้อม ไม่ได้เรียนรู้จากความลำบาก อยากรู้ได้อะไรก็ได้ พ่อแม่ปู่ย่าตายายคนในบ้านรุมโอ้อาใจ ต่างจากสมัยก่อนที่ครอบครัวไม่มีความพร้อม

โลกเสมือนขยายตัวและเชื่อมถึงกันหมด คนเคลื่อนที่ ย้ายที่ย้ายถิ่น มีการเคลื่อนที่ไปในส่วนอื่นของโลก ดังนั้นในแต่ละที่จะมีความแตกต่างหลากหลายเพิ่มขึ้น ความรู้เพิ่มเร็ว ความรู้ออกใหม่เพิ่มขึ้น เป็นเท่าตัวในเวลาที่น่า้อยลงๆ ในระยะเวลาเพียง 3-4 ปี ความรู้บางสาขามอบเร็วกว่าบางสาขา แต่เร็วแล้วผิด บางความรู้ที่เคยถูกต้อง พอผ่านไป 3-5 ปีมันอาจใช้ไม่ได้ ดังนั้นคุณค่าของการศึกษาและครูอาจารย์ จึงไม่ได้อยู่ที่ตัว “ความรู้” แต่เป็นเรื่องของความสามารถในการหาความรู้ Learn De - Learn และ Relearn

คนต้องเปลี่ยนชุดความรู้หลายรอบ ในช่วงชีวิต 80 (อายุเฉลี่ยของคนศตวรรษที่ 21) เกิดคำถามว่าการศึกษา การเลี้ยงดู การกล่อมเกลาช่วยคิดอาวุธความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างไร เพราะฉะนั้นคนในศตวรรษที่ 21 ต้องเรียนรู้เพื่อเข้าใจความเป็นจริงที่ซับซ้อน ไม่ใช่ระนาบเดียว เพราะ ความรู้ ความจริงไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ ไม่ได้ตายตัว ในสภาพนี้ มีความรู้ผิดๆ เต็มโลกไปหมด ครูจึงต้องทำความเข้าใจว่าลูกศิษย์ของเราเต็มไปด้วยความรู้ที่ผิดๆ ซึ่งเขาหาได้จากทุกที่ ในนิตยสาร Time พูดถึงเรื่อง Gen-Me ว่าเด็กสมัยใหม่เอาตัวเองเป็นที่ตั้ง ซึ่งทำให้เขามีคาแรกเตอร์เช่นนี้ อย่างไรก็ดี เด็กยุคนี้ก็มีบางด้านที่ดีกว่าคนรุ่นก่อน เช่น การวางกติกาและการทำตามกติกาที่ตัวเองตั้งขึ้น

ปัจจุบัน ภายใต้อารมณ์ศึกษาแบบที่เมืองไทย และประเทศอื่นๆ แบบทั่วโลกจัด คือ เรียนแบบไม่รู้จริง (รู้จริง เรียกว่า Mastery Learning) ระยะเวลาหลังมีการนำการสอนแบบโครงการมาใช้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ดี แต่ตัวอย่างที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ บางแห่งผู้สอนเข้าใจผิด คือเข้าใจไปว่า หากนักเรียนทำโครงการได้ผลสำเร็จแล้วเด็กได้เรียนแล้ว สิ่งนี้ถูก 20 เปอร์เซ็นต์ คือได้เรียนผิวเผิน แต่ผิด 80 เปอร์เซ็นต์ ไม่เป็น

Mastery Learning ซึ่งเด็กต้องได้ใคร่ครวญ ไตร่ตรองระหว่างทำและหลังทำ (Reflection หรือ After Action Review) ครูต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ จัดกระบวนการ สร้างเงื่อนไขให้เด็กทำ Reflection หลังการลงมือทำ ให้เด็กเรียนแล้วต้องเชื่อตัวเอง เชื่อสัมผัส ความรู้สึกนึกคิดของตัวเอง มากกว่าการเชื่อตามๆ ครู โดยครูจะถ่ายความรู้ให้เป็นก่อนๆ เพราะฉะนั้น ยุคนี้อาจเรียนแบบเชื่อตัวเอง แล้วฟังคนอื่นสะท้อนด้วยว่าเหมือนหรือต่าง รับฟังสิ่งที่เราคิด ทำให้เราเกิดการอ่อนน้อมถ่อมตัว มีทั้งความมั่นใจในตัวเองและความเคารพในผู้อื่น นี่ก็คุณสมบัติที่ต้องค่อยๆ ฝึก ต้องสร้างขึ้น สอนกันไม่ได้!

ในสมัยนี้ มีเรื่องดึงดูดความสนใจมากเรื่อง เด็กขาดสมาธิในการเรียน ที่ร้ายแรงคือ เด็กสมัยใหม่ขาดแรงบันดาลใจ เพราะผู้ใหญ่สอนให้เขาเชื่อมาตั้งแต่เด็ก เด็กไม่ได้รับการฝึกให้รู้จักตัวเอง ให้ค่อยๆ รู้ว่าตัวเองอยากทำ อยากเป็นอะไร มีความถนัดหรืออ่อนเรื่องอะไร เด็กไม่รู้ตัว ทำให้ไม่มีแรงบันดาลใจ และเพราะเขาไม่มีแรงกดดัน ทำให้เขาไม่ต้องผลักดันตัวเอง เพราะทุกอย่างมีพร้อมให้หมด หรือในกรณี เด็กในชั้นเรียนมีความแตกต่างกันมาก เช่น เด็กบางคนอยู่ ม.3 มีความรู้ภาษาอังกฤษดีกว่า ม.5 แต่เด็ก ม.3 บางคนเหมือนเด็กม.1 เป็นต้น ไม่ใช่เฉพาะภาษาอังกฤษเป็น ทุกวิชา จะมีช่วงห่างกันมาก ระหว่างเด็กเก่งและเด็กอ่อนในวิชาหนึ่งๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก

- **เราอยากได้เด็ก แบบไหน ในศตวรรษที่ 21 ที่จะเป็ประโยชน์ต่อตัวเองและสังคม**

เยาวชนที่ดีในศตวรรษที่ 21 คือคนที่พัฒนาตนได้ใกล้เคียงศักยภาพที่มีอยู่มากที่สุด มีการพัฒนาพหุปัญญารอบด้าน ขณะนี้ประเทศไทยพัฒนาเฉพาะปัญญา ไม่ได้พัฒนาอารมณ์ จิตใจ โดยธรรมชาติมนุษย์เรามีศักยภาพทั้งด้านดีและด้านชั่ว มีทั้งด้านบวกและด้านลบ การศึกษาต้องหนุนศักยภาพด้านดี และพยายามลดทอนศักยภาพด้านลบ ซึ่งการศึกษาไทยให้ความสำคัญน้อยมาก เมื่อไหร่ที่เรามุ่งเกี่ยวกับการสอบ มันก็จะมุ่งแต่ในด้านวิชา คือ จำได้ ตอบได้ แต่การเรียนเพื่อดึงศักยภาพมีมากกว่านั้นเยอะมาก ที่สำคัญก็คือการเติบโตไปเป็นคนรู้จักผิดชอบชั่วดี สำคัญยิ่งกว่าวิชาความรู้มากมาย ที่พูดอย่างนี้ไม่ได้หมายความว่าวิชาความรู้ไม่สำคัญ แต่สิ่งนี้สำคัญมากกว่า เป็นตัวกำหนดชีวิตที่ดี ชีวิตที่ประสบความสำเร็จ

เด็กต้องเรียนรู้ปรับตัวได้ตลอดชีวิต เพราะโลกจะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ หาก การศึกษาสอนให้เด็กสามารถมีทักษะการเรียนรู้และปรับตัวได้ เขาจะนำไปใช้ได้ตลอดชีวิต หัวใจสำคัญคือเพื่อให้เด็กเป็น “ผู้ให้” มากกว่า “ผู้รับ” อาทิ การเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม ทำให้เด็กฝึกทักษะการให้และรับ

กระบวนการเรียนรู้ยุคใหม่ เด็กเป็น “ผู้สร้าง” มากกว่า “ผู้เสพ” หรือเป็นผู้ที่มากูดซับความรู้ เด็กจะมีศักยภาพของงานสร้างสรรค์เรื่องราวต่างๆ ติดตัวไป โดยสิ่งที่เด็กต้องฝึกให้ได้คือ ทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 หมายถึงเด็กเรียนวิชาความรู้อย่างเดียวไม่พอ ต้อง เลย์ไปจากความรู้ไปสู่การเกิดทักษะ คือ “ทำได้” เอาความรู้ไปใช้ได้ ทักษะใหญ่ๆ มี 3 ชุด คือ ทักษะวิชาชีพ ซึ่งบ้านเราเน้นมาก แต่ที่สำคัญกว่าคือ ทักษะชีวิต (life skills) ต่อมาคือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต Learning Skills ทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 อย่าง คือ Learn De-Learn และ Re-Learn) สอนไม่ได้ เป็นสิ่งที่ต้องฝึก เด็กต้องฝึกเอง ครูมีบทบาท มีทักษะในการตั้งคำถาม และทักษะสุดท้ายคือทักษะ ICT หรือ ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ซึ่งยุคนี้มีข้อมูลมากมาย ทั้งกึ่งจริงกึ่งหลอก ต้องมีทักษะที่เท่าทัน มนุษย์สมัยนี้ทุกคนต้องสามารถสร้างความรู้ขึ้นเองและเพื่อแม่แก่ผู้อื่นได้ ยุค Social Media ทุกคนสามารถเพื่อแม่สื่อได้ ไม่ใช่แต่จะเป็นผู้เสพความรู้จากเทคโนโลยีเท่านั้น

การเรียนเพื่อให้เด็กได้ทักษะเหล่านี้ครบถ้วน การศึกษาต้องเปลี่ยน 4 อย่างต่อไปนี้ คือ

1.ตัวมาตรฐานและการประเมินผล คือมาตรฐานของการศึกษา ได้เรียนครบทุกด้าน ไม่ใช่ เรียนแต่ตัวความรู้ การทดสอบปัจจุบันทดสอบเรื่องวิชา ได้อย่างเดียว ทดสอบนิสัยและอารมณ์ไม่ได้ แต่ครูทดสอบได้ ประเทศที่การศึกษาดี เขาจะเชื่อครู เขาจะมอบอำนาจให้ครูเป็นผู้ประเมิน แต่บ้านเราจะเป็นคนละอย่าง

2. หลักสูตรและการสอน ต้องเปลี่ยนจากครูถ่ายทอดความรู้ไปสู่การให้ลูกศิษย์เป็นผู้ลงมือทำ ครูเปลี่ยนจากสอน มา เป็นผู้ออกแบบกระบวนการ มองตามพื้น ความรู้ของเด็ก และเป้าหมายการเรียนรู้ และเอื้ออำนวยให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินการ เด็กเกิดทักษะ โดยครูเป็นโค้ชและคุณอำนวยให้เด็กเรียนรู้ ทำและไตร่ตรองใคร่ครวญ จนเกิดการเปลี่ยนแปลง

3.การพัฒนาครู วิธีพัฒนาครูปัจจุบันคิด 80 เปอร์เซ็นต์ ถูก 20 เปอร์เซ็นต์ คือ จับครูมาฝึกอบรม เข้าเวิร์คช็อป แต่การพัฒนาครู 80 เปอร์เซ็นต์ต้องอยู่ในห้องเรียนของนักเรียน ต้อง เรียนจากการทำหน้าที่ครูในห้องเรียน จัดกระบวนการขึ้นมาให้ครูได้ฝึก อีก 20 เปอร์เซ็นต์ เขาขาดตรงไหน ค่อย มาจัดฝึกให้ในห้องเรียน

4.สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ต้องเปลี่ยน มนุษย์เราเกิดมา มีธรรมชาติต้องการเรียนรู้ ถ้าสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี บรรยากาศเอื้อ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วมาก โดยเฉพาะเด็ก เพราะฉะนั้นบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี คือ มีอิสระ อิสระจากความกลัว กลัวจากการถูกหาว่าโง่ เพี้ยน ผิด โดยวิธีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบนี้ จะ ว่าง่ายก็ง่ายมาก แต่หากจะว่ายากก็ยากมาก เพราะเกิดจากมิจฉาธิฐิ ด้านการศึกษา อาทิ หนึ่ง

คำถามมีเพียงหนึ่งคำตอบ แต่การศึกษาที่ถูกต้องคือ ควรส่งเสริมให้เด็กสามารถตอบคำถามได้มากกว่าหนึ่งคำตอบต่อหนึ่งคำถาม นั่นจะทำให้เด็กมีปัญหา เมื่อครูตั้งคำถามมาแล้วเด็กคนที่หนึ่งตอบ ประโยคต่อมาของครูจึงควรถามว่า “ใครมีคำตอบที่ต่างจากนี้บ้าง ?” บรรยากาศการเรียนรู้จะเกิดขึ้นทันที

ทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 หนังสือบางเล่มบอกว่ามี 3 R + 7 Cs

- Critical Thinking คือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ต้องฝึกให้เขามีวิธีคิดหลายๆ แบบ คิดรอบด้าน การใช้กระบวนการสะท้อน ฟังเพื่อนด้วยก็จะช่วยได้ เพราะจะทำให้เด็กเห็นเพื่อนที่เห็นแตกต่างจากตัวเอง
- Creativity & innovation
- Collaboration, teamwork & leadership
- Cross-cultural understanding เข้าใจวัฒนธรรมที่หลากหลาย
- Communication, information & media literacy (2 – 3 ภาษา)
- Computing & media literacy เรื่องไอที
- Career & learning self-reliance
- เดิม C : Change มีทักษะด้านการสร้างการเปลี่ยนแปลง หรือทักษะภาวะผู้นำ
- เดิม 2L คือ (Leadership) และ Learning Skills

เรียน AL เพื่อพัฒนา 5 ด้าน

การเรียนรู้ที่ดี คือ การเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อพัฒนาให้เกิดทักษะทั้ง 5 ด้านการศึกษาไทย ทำเฉพาะพัฒนาปัญญา (Intellectual Development) ผ่านการเรียนรู้วิชา แต่ Emotional Development ; Social Development; Spiritual Development ไม่ได้เอาใจใส่ เพราะทดสอบได้ยาก มองว่าไกลตัว คร่ำครึ อีกตัวคือ Physical Development การมีร่างกายที่แข็งแรง ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญ แต่การศึกษาไทยเอาใจใส่ด้านเดียว จึงไม่ครบด้าน ไม่เต็มศักยภาพ

Active Learning เวลาเรียนเป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ในพื้นที่ ในชุมชน ในบริบทจริง เรียนความเป็นพลเมือง การเป็นผู้ให้ การมีน้ำใจ การเห็นแก่ส่วนรวม เป็น Service Learning รับผิดชอบต่อสังคม ทำงานและเรียนในบริบทจริงแล้วเกิดการเรียนรู้ เท่ากับสร้างการเรียนรู้เป็นการสร้างวิจัย เป็น Research Based Learning ทำให้เกิดความรู้ กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning มีหลายมิติของการสร้างสรรค์ และการ

ทำประโยชน์ให้ผู้อื่น แต่หัวใจคือทำประโยชน์ให้ตัวเอง เพื่อให้ตัวเองงอกงามเต็มศักยภาพ การเรียนที่ ถูกต้องเป็นอย่างไร เรียนให้ได้ทักษะผ่านการลงมือทำ และคิดใคร่ครวญไตร่ตรอง (Reflection)

ที่สำคัญ การเรียนรู้ หากไม่ระวัง จะทำให้หยุดอยู่แค่ขั้นที่ 1 Informative Learning ได้ Information แต่ไม่ได้ทักษะ ซึ่งไม่พอ ต้องเลยไปสู่ Formative Learning มีการปฏิสัมพันธ์กัน มีการปะทะสังสรรค์แล้ว เกิดค่านิยมร่วมของกลุ่มวิชาชีพ แต่ก็ยังไม่พอ ต้องเรียน ให้ไปสู่ Transformative Learning คือเพื่อให้ได้ คุณสมบัติภาวะผู้นำ ไม่ใช่การไปเป็นหัวหน้าใคร แต่คือการไปเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพราะศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนแปลงเร็ว หาก เด็กไม่มีคุณสมบัตินี้ ก็จะเป็นผู้ตาม ไม่ช้าเขาจะถูกเปลี่ยนแปลง และชีวิตจะ ยากลำบากเพราะตามการเปลี่ยนแปลงไม่ทัน เขาต้องเข้าไปอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภายใน ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงจากภายนอก แต่คือ ความรู้รอบและเปลี่ยนแปลงข้างใน ของสมองและเครือข่ายประสาททั่วตัว

ในหนังสือ Who owns the Learning? โดย Alan November บอกว่าในสังคมอเมริกัน เด็กสมัยก่อน เรียนโดยช่วยพ่อแม่ทำฟาร์มและเรียนรู้จากการทำงาน สมัยนี้ไม่มี แต่ในศตวรรษที่ 21 นิยาม Learn = Work และการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการเรียนจากสถานการณ์จริง ลงมือทำจริง ที่เรียกว่า Authentic Learning ใน สถานการณ์นั้นจึงจะเกิดการเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery Learning)

ในหนังสือ Teaching at its best บทแรก บอกว่า อาจารย์ทั้งหลายหลงคิดในศักยภาพการเรียนรู้ของเด็ก เด็กยังไม่มัดรวม การสอนในมหาวิทยาลัยบางที่ก็ผิด เพราะเด็กยังไม่พร้อมจะเรียนรู้ต่อเนื้อหาที่เรียน นั้นๆ ไม่ Mutual บางที่เด็กปี 2 ปี 3 หรือแม้แต่ปี 4 ก็ยังไม่พร้อมเรียนรู้ต่อเนื้อหาที่เรียนนั้นๆ กระบวนการ เพื่อให้เกิด Mutual อาจารย์ต้องเอาใจใส่และสังเกตลูกศิษย์ แล้วเขาอ้างผลงานวิจัย ที่เกิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่อง Epistemological Maturity มี 9 ขั้นตอน คือ 1. โลกเป็นขาวดำ ความรู้มีถูกผิด 2. โลกมีหลายสี ไม่ใช่สีใดสี หนึ่ง บุคคนั้นจะ ยึดมั่นถือมั่นบางสี นำมาทดสอบ ชีวิต เรียนรู้ไปสู่ขั้นตอนที่ 9 จนรู้ว่าสีทั้งหลายไม่ควรยึด มั่นถือมั่น ความรู้ทั้งหลายเป็นมายา

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการเรียนรู้ที่สร้างผู้นำไม่ใช่ผู้ตาม ที่เชื่อตามครู แต่การเรียนรู้ จากการให้เขาลงมือทำเอง เชื่อสัมผัสของตนเอง แล้วไปเทียบเคียงกับคนอื่น เทียบเคียงกับตำรา เขาจะกล้า เป็นผู้นำ กล้าแตกต่าง กล้าสร้างนวัตกรรม เป็นหัวใจ สำคัญของศตวรรษที่ 21 และเป็นความเป็นความตาย ของประเทศที่เราจะสร้างพลเมืองไทยยุคอุตสาหกรรมที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน หรือเราจะสร้างผู้นำ

- เราจะบรรลุอย่างไร?

หนังสือ Teach like your hair on Fire ของครู Rafe Esquith ครู Rafe สอนป.5 ทุกวิชาของห้องเรียนห้องหนึ่ง อยู่ที่ลอสแอนเจลิส สิ่งที่คุณสร้างให้เด็ก คือ ฝึกให้เด็กเป็นหลายๆ อย่าง แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ เขามีวิธีสอนให้ลูกศิษย์เป็นมนุษย์ขั้นที่ 6 คือ ทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทน และการให้เด็ก (ลูกศิษย์ชั้น ป. 5 - 6 มาจากครอบครัวคนจน (คนต่างชาติหรือชาวเอเชีย) ของ L.A. อายุประมาณ 10 ขวบ) เล่นละครเชกสเปียร์ เพื่อให้เด็กได้ฝึกทักษะหลายๆ อย่าง เด็กได้เรียนรู้ความเอาใจใส่ ความมุ่งมั่นในระยะยาว เพราะต้อง ฝึกกันทั้งปี มีการเตรียมตัว ฝึกสมาธิ โดยเฉพาะเรื่องภาษา พบว่าทำให้เด็กมีทักษะภาษาที่ดีขึ้นมาก จากการเล่นละครของเชกสเปียร์

หนังสือห้องเรียนกลับทาง แนะนำวิธีเรียนที่ทำให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้ อย่างเป็นรูปธรรม มาจากหนังสือชื่อ Flip the Classroom เป็นตัวอย่างของครูบ้านนอกชาวอเมริกัน 2 ท่าน สอนวิชาเคมี จนได้รับรางวัลระดับชาติ เขาหาวิธีทำให้ลูกศิษย์ได้เรียนรู้ ทำให้เด็กเรียนรู้แบบจริงจัง ค้นพบหลักการสอนที่ว่าให้นักเรียนเรียนทฤษฎีที่บ้าน วิธีการเรียนที่บ้านคือ ใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือ และมาทำการบ้าน ที่โรงเรียน ทำการบ้านคือการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ ครูจะเป็นคนอำนวยความสะดวกให้เด็กทำการบ้าน กิจกรรม ที่โรงเรียน ส่วนวิดีโอที่ให้นักเรียนเรียนที่บ้านอย่าให้ยาว อาจใช้สื่อ วิดีโอและ คอมพิวเตอร์มาช่วย ความยาวไม่เกิน 15 นาที คนที่ไม่มีอินเทอร์เน็ตที่บ้านก็จะส่งข้อมูลใส่ซีดีให้เด็กนำกลับไปดู การถ่ายทอดความรู้ให้เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วย แต่ครูจะเป็นโค้ช ผู้ฝึก ทำให้การเป็นครูมีคุณค่ามากขึ้น

Learning Pyramid บอกเราว่ารูปแบบของการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ไม่ใช่วิธีที่เราใช้กัน วิธีที่เราใช้มากที่สุดในปัจจุบัน คือ Lecture ซึ่งประสบผลเพียง 5 เปอร์เซ็นต์ การอ่าน 10 เปอร์เซ็นต์ แต่การสอนผู้อื่นและการเรียนรู้โดยตรง คือนำความรู้ไปใช้ทันทีทำให้เกิดการเรียนรู้ถึง 90 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นการเรียนรู้ที่แท้จริงของเด็กสมัยนี้จึงเป็นการเรียนแล้วนำไปใช้ทันที ทั้งยังเป็นการสร้างความรู้ใหม่ ไม่ใช่การเปิดกะโหลก แล้วเทความรู้เข้าไป ปัญหาที่การจัดการศึกษาแบบนี้ยังไม่ประสบผล ไม่เฉพาะประเทศไทย ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะความสะดวกในการสอนของครู อีกส่วนหนึ่งอาจมาจากความเชื่อเดิมว่า ไม่สอนเด็กก็จะไม่รู้ และไม่สอนก็หมายถึงครูไม่ได้ทำหน้าที่ คือการสอน

อีกหนึ่งคำอธิบายเกี่ยวกับกลไกการเรียนรู้มาจากงานวิจัย Cognitive Psychology หนังสือ Why don't students like school? เขียนโดย Daniel Willingham อธิบายว่าธรรมชาติการเรียนรู้จะเกิดขึ้นโดย

เราไม่รู้ตัว และเกิดขึ้นจากการเราเข้าไปร่วมสถานการณ์หรือเข้าไปร่วมลงมือทำ ทำแล้วสังเกต และเก็บข้อมูลเอามาใช้ เป็น Working Memory โดยสมองจะได้รับข้อมูลใหม่ และใช้ข้อมูลเก่าในสมองมาช่วยตีความเพิ่มเติม ความจำระยะยาว ในสมองจะถูกเก็บไว้เป็นชุดๆ ในเครือข่ายใยประสาท คนที่มีความรู้ดีจะสามารถเก็บความจำระยะยาวไว้ได้ดี และมีความสามารถดึงไปใช้ถูกจังหวะและเหตุการณ์ ในการดึงความสามารถนี้เกิดขึ้นในเสี้ยววินาที อาจเป็น 1 ใน 1,000 หรือ 1 ใน 10,000 วินาที คนหัวไวดึงมาใช้ได้เลย สภาพอย่างนี้เกิดตลอดเวลา ในวงจรที่เกิดขึ้นผมว่าเป็นล้าน แล้วในที่สุดสิ่งที่เกิดขึ้นก็จะจดจำได้ยาวขึ้น เป็นก้อน เกิดชุดความรู้ใหม่ เกิดเป็นประสบการณ์ เพิ่มความรวดเร็ว แม่นยำ ต้องฝึกให้เกิดขึ้น นี่คือกลไกของการเรียนรู้

หนังสือ The Heart of Higher Education โดย Arthur Zajonc บอกว่า ปัญหาของการเรียนรู้อยู่ที่ความยึดมั่นถือมั่นในความรู้จนไม่กล้าคิดหรือโต้แย้ง การเรียนรู้ที่ดีเกิดจากคิดไตร่ตรอง ความรู้เป็นมายา และเป็นสิ่งสมมติทั้งสิ้น เมื่อเป็นเช่นนี้การเรียนรู้ก็ต้องเปลี่ยน

การเรียนรู้ในปัจจุบันต้องเปลี่ยน เปลี่ยนจากการเรียนรู้วิชาเป็นการฝึก เปลี่ยนจากการรับการถ่ายทอด เป็นการพัฒนาความงอกงามในตัวเอง การสอนต้องสอนให้น้อย ให้เรียนรู้มาก Teach Less, Learn More ซึ่งเป็นอุดมการณ์การศึกษาของประเทศสิงคโปร์ ที่ยึดหลักการนี้ทั้งครูและศิษย์ คือ เปลี่ยนห้องสอนเป็นห้องเรียน

ห้องเรียนต้องเปลี่ยน ส่วนตัวคิดว่าทักษะที่จำเป็น คือ ทักษะ 3 ร 1 ว คือ 1. ทักษะแรงบันดาลใจ 2. ทักษะการเรียนรู้ 3. ทักษะความร่วมมือ และ 1 ว. คือ การมีวินัยในตนเอง ให้ 4 ตัวนี้เป็นเครื่องยนต์ในการขับเคลื่อนตนเอง

การศึกษาที่น่ากลัวที่สุด ซึ่งล้มเหลวที่สุด คือ ครูสอนเพื่อให้สอบผ่าน ได้คะแนนดี เราต้องเปลี่ยนเป็นการเรียนและฝึกให้ครบด้าน โดยการเรียนผ่านการเรียนรู้ ส่วน การประเมินการเรียนต้องประเมินเพื่อการปรับปรุง การประเมินเพื่อผ่านหรือตกยังต้องมี แต่ไม่ใช่หัวใจ

นักเรียนต้องเปลี่ยนจากผู้รับถ่ายทอด เป็น ผู้สร้างความรู้ขึ้นในตน เพื่อองงามในตนเอง และเพื่อแผ่แก่คนอื่น และจะสร้างนิสัยแชร์ให้ผู้อื่น นักเรียนตั้งคำถามหลุดโลก ครูอาจให้เด็กมีส่วนร่วมในการสร้างสื่อความรู้ เช่น วิดีโอ เพื่อใช้ในห้องเรียนกลับทาง ซึ่งเด็ก ชั้นมัธยมฯ ก็มีความสามารถเพียงพอช่วยครูได้แล้ว

การเรียนรู้โดยการลงมือทำและทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น ทำให้เกิดจิตสาธารณะ ความองอาจ เพราะมนุษย์มีธรรมชาติเสียสละและเห็นแก่ตัวอยู่ในตัว ทั้งสองอย่าง ขึ้นอยู่กับว่าเรากระตุ้นตรงไหน ครูต้องเปลี่ยน โดยทำหน้าที่ครูฝึก ไม่ใช่ครูสอน ครูทำหน้าที่ถามมากกว่าตอบ ครูสร้างบรรยากาศ ให้หนึ่งคำถามมีหลายคำตอบ ครูทำให้ลูกศิษย์เป็นเจ้าของการเรียนรู้ ชวนลูกศิษย์ออกแบบการเรียนรู้ ทำให้เขาอยากเรียนรู้ นักเรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้มากกว่าครูจะเป็นผู้ออกแบบทั้งหมด

การเรียนรู้ ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ ขึ้นตอนแรกมาจากการเข้าไปลงมือทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ขึ้นตอนที่สอง มีสมาธิ และสังเกต เก็บข้อมูล ขึ้นตอนที่สาม เกิดทฤษฎีในตัวเอง แล้วเด็กเอา ทฤษฎีในสมองของตัวเองไปทดลองใช้ในบริบทที่ต่างจากเดิมเล็กน้อย เกิดวงจรการเรียนรู้หมุนไปเรื่อยๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้นเรื่อยๆ สมัยก่อนเรียกว่า Adult Learning Circle ซึ่งจากการศึกษา มองว่าเด็กก็ต้องการการเรียนรู้แบบนี้เหมือนกัน แต่ต้องการครูที่คอยช่วยดีไซน์กิจกรรม เพราะเด็กยังสร้างไม่เป็น

ครูต้องประเมินเด็กตลอดเวลา มีคำถามว่าจะประเมินบ่อยแค่ไหน คำตอบของนักการศึกษาคือ ประเมินทุกนาที คือครูคอยสังเกตเด็กตลอดเวลา แล้วเอามา ใช้ Feedback นักเรียน เมื่อสังเกตเด็ก เป็นรายคน การ Feedback มีทั้งดีและไม่ดี ที่ไม่ดีจะทำให้เด็กท้อถอย ลดความมั่นใจในตัวเอง หหมดความพยายาม ส่วน Feedback ที่ดีทำให้เด็กมีความชัดเจนในเป้าหมาย มองไปข้างหน้า แล ะมั่นใจว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ เกิดความมานะพยายาม เกิดความคิดและแรงบวกที่ดี Feedback ที่เลวที่สุดคือทำให้เด็กคิดว่าตัวเองโง่

ครูฝึกต้องสร้างแรงบันดาลใจมากกว่าการให้ความรู้ ต้องช่วยท้าทาย ชื่นชมในจุดที่ดี แนะนำให้แก้จุดอ่อน ชวนให้พัฒนาให้ดียิ่งขึ้น คอยสังเกตปัญหาและคุณลักษณะของนักเรียนตลอดเวลา (Embedded Formative Assessment + Formative Feedback > Summative Evaluation) ทั้งนี้ **หัวใจสำคัญของการศึกษา มีปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ คุณภาพครู และ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู**

ในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมของสิ่งเหล่านี้คือการทำให้เกิดห้องเรียนกลับทาง (Flip the Classroom) เรียนทฤษฎีที่บ้าน ทำการบ้านที่ห้องเรียน เด็กใช้ความรู้ เรียนแล้วรู้จริง ทำวิดีโอแขวนในเว็บบไซต์ หากเด็กไม่มีคอมพิวเตอร์ก็ใช้ซีดี แต่ต้องไม่ยาว ไม่ควรเกิน 15 นาที เด็กเรียนอ่อน พ่อแม่ก็อาจจะดูด้วย และช่วยอธิบาย ครูทำหน้าที่มากกว่าการถ่ายทอดความรู้ เป็นครูฝึกไม่ใช่ครูสอน ฝึกให้ลูกศิษย์ใช้ความรู้ เด็กที่เรียนหัวไวจะช่วยเพื่อนที่เรียนอ่อนด้วย ช่วยติว หรือสอนเพื่อน จะยิ่งเรียนได้ลึก และเชื่อมโยงยิ่งขึ้น

หนังสือ Embedded Formative Assessment ของ Dylan William บอกว่า ปัจจัยสำคัญที่สุดของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับ Process มากกว่า Content คือ How teachers teach ไม่ใช่ What teachers teach คือครูเป็นโค้ช โค้ชด้วยเครื่องมือสองตัว คือการประเมินตลอดเวลาว่าเด็กเรียนรู้แค่ไหน แล้ว Feedback ให้เด็กคิดไปข้างหน้า เพราะฉะนั้นครูต้องฝึกทักษะ Coaching, EFA & FFB, Measure Annual Net Gain ที่สำคัญคือนักเรียนสามารถโค้ชกันเองและเกิดการเรียนรู้ที่ดีกันเองได้

หนังสือ Student Engagement techniques ของ Elizabeth F. Barkley ซึ่งเป็นครูที่สอนเก่งมากจนนักเรียนโหวตให้เป็น teacher of the year และทำงานดีจนได้เป็นคณบดี ช่วง 10 ปีที่เป็นคณบดีไม่ได้สอน พอกลับมาสอนเพียงไม่กี่วัน พบว่าสิบปีให้หลังนักเรียนเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง นักเรียนไม่เรียน ไม่นิ่ง เพราะมีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาเกี่ยวข้องมากมาย ผ่านไปไม่กี่วันก็ตกใจมากกว่าอีก เพราะนักเรียนไปฟ้องคณบดีคนใหม่ว่าอาจารย์คนนี้สอนไม่ได้เรื่อง แกร็งกลับมาค้นคว้ามากมายจนได้เป็นหนังสือเล่มนี้ ซึ่งเป็น Best Seller ทำอย่างไรที่จะทำให้ได้ใจลูกศิษย์

หนังสือ 21 st Century Skills พูดถึง 5 คำถามหลักในการออกแบบการเรียนรู้ บอก หลักการสำคัญว่าครูไม่ควรจะสอนเนื้อหาทั้งหมด เพราะ เนื้อหามีเยอะมาก แต่ควรสอนทักษะและความรู้ที่จำเป็น (Essential Knowledge & Skills) ส่วนที่เหลือนักเรียนสามารถเรียนเองได้ ขึ้นตอนที่สอง เราจะจัดการเรียนรู้อย่างไรให้ได้ทักษะเหล่านั้น รู้ได้อย่างไรว่าได้ ทำอย่างไรกับคนที่ไม่ได้ และทำอย่างไรกับพวกที่เรียนเก่งมาก

หนังสือ How Learning works ผู้เขียนค้นคว้าจากงานวิจัยต่างๆ เป็นพันเรื่อง แล้วมาสรุปว่า 7 หลักการคือ

- Prior Knowledge ต้องรู้ความรู้เดิมของนักเรียน ซึ่งมีเยอะ
- K Organization ต้องเข้าใจเรื่องการจัดระบบความรู้
- Motivation ต้องเข้าใจเรื่องแรงบันดาลใจ
- Develop Mastery ต้องเข้าใจเรื่องการเรียนรู้แบบรู้จริง
- Practice & Feedback ต้องเข้าใจเรื่องการเรียนจากการปฏิบัติของนักเรียน และได้รับการ Feedback จากครูและเพื่อน
- Student Development & Climate ต้องเข้าใจเรื่องบรรยากาศและระดับพัฒนาการของเด็กที่เป็นผู้เยาว์ อาจารย์ต้องทำความเข้าใจ

- Self-directed Learner คือเด็กเข้าใจและปรับสไตล์การเรียนรู้ของตัวเองได้

การเรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้จริง (Mastery Learning) มี 4 ขั้นตอน

- ในเรื่องนั้นตัวเองทำไม่ได้ และไม่รู้ตัวว่าทำไม่ได้ ไม่รู้ว่ามีเรื่องนั้นอยู่หรือเปล่า
- รู้ว่าตัวเองทำไม่ได้ รู้ว่าตัวเองไม่รู้
- รู้ว่าตัวเองทำได้ แต่ต้องตั้งใจ ทำบ่อยๆ
- ทำได้โดยไม่รู้ตัว คือทำได้โดยอัตโนมัติ คือ การเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery Learning)

วงการเรียนรู้ที่แท้จริง ยกตัวอย่างจากหนังสือดังกล่าวเกี่ยวกับ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริง มีเด็กคนหนึ่งเรียนระดับมหาวิทยาลัยปี 1 ปรากฏว่ามีวิชาหนึ่งเขาสอบได้ C เขาก็ไปพบอาจารย์ผู้สอนบอกว่า ตั้งแต่เกิดมาจนเกรด 12 เขาไม่เคยได้ต่ำกว่า A เลย แล้วข้อสอบที่ครูถามมันง่ายมาก เขาเคยตอบเมื่ออยู่เกรด 12 และได้เกรด A มาแล้ว ทำไมอาจารย์ถึงให้เขาแค่เกรด C ตัวอย่างนี้เป็นตัวอย่างของการที่เด็กยังประเมินชิ้นงานไม่เป็น เป็นการประเมินชิ้นงานในระดับเกรด 12 ไม่ใช่ระดับมหาวิทยาลัย ระดับการเรียนรู้หยุดอยู่กับที่ เขายังติดอยู่กับข้อเท็จจริงบางอย่าง การทำความเข้าใจไม่เป็น ยังประเมินชิ้นงานไม่เป็น คือ การรู้เขาแล้วประเมินความสามารถของตนคือรู้เรา เพื่อทำชิ้นงานให้สำเร็จ เป็นวงการเรียนรู้ที่ยกระดับไปเรื่อยๆ หัวใจสำคัญคือต้องทำให้นักศึกษา เกิดความเชื่อว่าเขาต้องฝึก ในกระบวนการนี้จะทำให้เกิดทักษะ การเรียนรู้ของศิษย์ก็จะยกระดับไปเรื่อยๆ เกิดเป็นทักษะว่าด้วยการเรียนรู้ (Metacognition Skills)

ถ้าดูใน TED Talk ของ Bill Gates สงสัยว่าทำไม PISA Test ครั้งสุดท้าย ที่ 1 ของโลกอยู่ที่เซี่ยงไฮ้ ประเทศจีน ถามว่าเซี่ยงไฮ้ทำอะไรจึงปรับปรุงขึ้นพรวดพราด คำตอบอยู่ที่การติดตั้งกล้องวิดีโอไว้หลังห้อง เพื่อให้ครู นำไปทบทวนว่าเกิดอะไรขึ้นในห้องเรียน เขาบอกว่าห้องเรียนที่ดีทบทวนได้ด้วยคำถามง่ายๆ 2 คำถาม ข้อที่หนึ่ง คือลองดูว่ากระบวนการในชั้นเรียนใครพูดมากที่สุด ถ้าครูพูดมากต้องแก้ไข ชั้นเรียนที่ดี เด็กต้องพูดมาก เพื่อการเรียนรู้ของเขา ครูคอยเอื้ออำนวย ไม่พูด ตัวกล้องวิดีโอจะ Feedback ให้ครูว่าครูที่ดีต้องไม่สอน ครูที่ดีต้องเอื้ออำนวยให้เด็ก และเด็กเป็นผู้แสดงออก แสดงความคิดเห็น

ประเทศฟินแลนด์ ผู้เชี่ยวชาญท่านหนึ่งมาพูดในงาน Educa Thailand 2013 ว่าการเรียนรู้ที่ดีต้องเรียนแบบความร่วมมือ ไม่ใช่การแข่งขัน เป็น Customization, not Standardization เป็น Trust-Based Responsibility, not Test-Based R ไม่ใช่เน้นการทดสอบเป็นตัวตั้ง ต้องทำให้คุณภาพการเรียนเท่ากันหมด

Equity : Common School for All เป็น Equitable Distribution of Achievement และสอนน้อย Less is Better

ขอนำบรรยากาศการดูงานที่ประเทศนอร์เวย์และฟินแลนด์มาให้ชมกัน ที่แรก Oslo Montessori School, Norway เด็กจะเรียนกันเป็นรายคนหรือเป็นกลุ่มๆ ห้องเรียนหนึ่งมีประมาณสิบกว่าคน บรรยากาศสบายๆ เด็กเรียน ครูไม่ได้สอน ในห้อง Reading ครูหาหนังสือในห้องตลาดให้เด็กอ่านแล้วเอามาแชร์ ครูนั่งอยู่หลังห้องฟังเด็กเล่า นั่งฟังเด็กอภิปราย ปีละ 15 เล่ม เขาบอกว่าช่วงแรกๆ จะช้า แต่จะเร่งขึ้นๆ ตอนหลังเด็กจะ อ่านเร็วขึ้น จับใจความ ได้ดี แล้วก็นำมาอภิปราย อีกตัวอย่างชั้นเด็กเล็ก เล่นทราย จะมีผู้ใหญ่มาชวนคุย อันนี้ก็คือการเรียน

หรือในการดูงานโรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนในเมืองเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ เป็นโรงเรียนเนอสเซอรีสอนเด็กเล็ก เขาอธิบายว่า เขามองเด็กต่างจากที่เราเข้าใจเยอะมาก เขามองเด็กว่ามีศักยภาพอย่างมากมาย ที่สำคัญ เด็กต้องมีความคิดเป็นของตัวเอง แสดงออกมาได้ เลือกได้ เล่นกับคนอื่น เรียนและทำงานเป็นทีมได้ สนับสนุนให้พัฒนาทักษะของตัวเอง ไม่ว่าเรื่องอะไร คิดว่าอย่างไร ทำอย่างไร แล้วมาเทียบกับตัวทฤษฎีว่าเหมือนหรือต่างอย่างไร สิ่งนี้คือการเรียนรู้ ฟัง สังเกต ทำความเข้าใจ ครูเรียนไปพร้อมกับเด็กผ่านกิจกรรมต่างๆ กับเด็ก เรียนรู้จากการสัมผัส การลงมือทำจริง บางห้องเรียนเล่นกัน ครูมีวิธีที่จะคุยกับเด็กเพื่อให้เกิดจินตนาการ เพื่อดึงฟ้าให้กระเด็นขึ้น เด็กจะลองหาวิธีที่จะให้ลูกบอลลอยขึ้น ทั้งหมดเป็นการเรียนรู้ ซึ่งมีความน่าสนใจมาก

อีกตัวอย่างที่ฟินแลนด์ เด็ก ป.6 วิชาชีววิทยาและภูมิศาสตร์ เขาใช้หนังสือเรียน ซึ่งข้างในเป็นตอนๆ ครูให้เด็กทำความเข้าใจกัน จับคู่ เลือกตอนใด ตอนหนึ่งอ่าน เพื่อมานำเสนอให้เพื่อนฟัง หนึ่งคู่มาสอนเพื่อน อธิบายให้เพื่อนฟัง คนละ 5 นาที สลับกันมาอธิบายให้เพื่อนๆ ฟัง

สรุป

- ต้องมองเยาวชนต่างจากเดิม เยาวชนไม่ใช่ผู้มารับถ่ายทอดความรู้
- เป็นพลังของการสร้างสรรค์ ทั้งตอนเรียน และตอนดำรงชีวิตเป็นพลเมือง
- ฝึกความเป็นตัวของตัวเอง ร่วมมือ และเคารพผู้อื่น
- ฝึกยกระดับรอบด้าน ของความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่เฉพาะวิชาเรียน ปฏิบัติ
- ทั้งหมดนั้นทำโดยการลงมือ และคิดทบทวน ไตร่ตรอง (Deep Reflection)

ช่วงถามและตอบคำถามจากผู้ฟัง

- **คำถาม :** การปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยโดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับทราบ หรือแนะนำ ได้นำความรู้เหล่านี้มาใช้ในการปฏิรูปการศึกษาแล้วหรือยัง?
- **คำถาม :** วิธีคิด เทคนิคการเรียนการสอน กลับไปดู แนวการสอนของพระพุทธศาสนา ในหนังสือ “วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า” เขียนโดยพระพรหมคุณาภรณ์ ป .อ.ปยุตโต ในฐานะที่เป็น รากฐานภูมิปัญญาไทย ไม่ทราบ อ.หมอวิจารณ์ มีความคิดเห็นอย่างไร
- **คำถาม :** ตนเองมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงที่ผู้สอนด้วยสภาพปัญหามีนักศึกษามาก เราจะออกแบบอย่างไร มีข้อเสนอแนะอย่างไร

ตอบ : ขอตอบโดยภาพรวม แนวคิดการเรียนการสอน ในพระพุทธศาสนาจะมาบรรจบกับแนวคิดการเรียนรู้อันปัจจุบันนี้มากเลย คือปฏิบัติ นำ และทฤษฎีตาม ทฤษฎีมีไว้ใช้ทบทวน และสะท้อน เราต้องปฏิบัติแล้วต้องสัมผัสด้วยตนเอง ด้วยใจ ด้วยสมอง และต้องมี Deep Reflection ถ้าในศาสนาพุทธจะเป็นโยนิโสมนสิการ คือการมาทบทวนใคร่ ตรอง แต่ไม่ทำคนเดียว ทำคนเดียวด้วย แต่ ที่ช่วยมากคือ ทบทวนร่วมกันหลายคน ส่วนเรื่องการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย และของประเทศอื่นๆ ทั่วโลก เป็นปัญหาใหญ่มาก อย่างประเทศฟินแลนด์ เป็นประเทศที่ยากลำบากมา ถูกกดขี่มาเป็นพันปีมาก่อน อยู่ระหว่างมหาอำนาจรัสเซีย และเยอรมัน เมื่อเขามีเอกราช ก็พยายามพัฒนาตนเอง จนมีทุกวันนี้ ส่วนการปฏิรูปวิชาประวัติศาสตร์และฝึกอาจารย์จะเป็นนิมิตรหมายที่ดี แต่มีข้อแนะนำคืออย่าใช้ Training Based เป็นตัวหลัก แต่น่าจะใช้เป็นตัวเสริม และควรใช้การเรียนรู้จากการปฏิบัติ Learning by Doing อาจารย์ก็เรียนจากการปฏิบัติ ออกแบบการเรียนรู้

- **คำถาม :** มีหน่วยงานใดบ้างหรือไม่ที่พยายามส่งเสริมเกิดการเรียนรู้

ตอบ : มีหลายหน่วยงานที่มีความเคลื่อนไหวมาก อาทิ สสค.เพิ่งจัดงานจบไปเมื่อเร็วๆ นี้ และทาง TDRI กำลังจัดตั้งส่วนการศึกษา มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ ที่พยายาม สร้างเยาวชน สร้างคนดี ให้สังคมเป็น Character Building อื่นๆ คือ สกว .มีโครงการ Teacher Coaching โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา โดยได้รับการสนับสนุนจาก ธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งระยะเวลา 5 แต่ปี พูดังๆ คือการศึกษา ต้องการการปฏิรูป ปัญหาคือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนแปลงยากมาก การปฏิรูปการศึกษาเข้าไม่ถึงในห้องเรียน ที่สำคัญต้องพัฒนาครู ครูเปลี่ยนแปลงได้ยากมาก ยิ่งครุมหาวิทยาลัยที่มองว่าตัวเองเก่งแล้วยิ่งเปลี่ยนยาก

○ คำถาม : ปัญญาในทางพุทธศาสนา และที่คนสมัยก่อนปลุกฝังกันมาประกอบด้วย พุทธะ จริยะ และพละ แต่ในโลกยุคข้อมูลข่าวสาร น่าเสียดายที่ปัญญากลับเป็นเพียงข้อมูลข่าวสาร และชุดความรู้ ซึ่งไม่แน่ใจว่าจะทำให้คนเกิดปัญญาหรือไม่

คำตอบ : ส่วนตัวเชื่อว่าปัญญาคือสิ่งที่เกิดขึ้นจากบุคคลนั้นลงมือทำและเกิดขึ้นภายในตัวตน ไม่มีใครถ่ายทอดให้ “ปัญญาใคร ปัญญามัน” เรื่องใดเรื่องหนึ่งคนหนึ่งอาจตีความ อีกคนตีความอย่าง เพราะฉะนั้นการเรียนรู้เกิดขึ้นภายในตน ไม่ใช่เกิดจากการถ่ายทอดความรู้ การศึกษาจึงต้องเอื้ออำนวยให้เขาพัฒนาความรู้ขึ้นในตัวตน และความรู้นั้นไม่หยุดนิ่ง

○ คำถาม : มีเหตุการณ์ใดหรือไม่ที่ทำให้ อ.หมอวิจารณ์ ลดความมั่นใจว่าตัวเองเป็นผู้รู้แล้ว

ตอบ : มีตลอดชีวิตนะ ยกตัวอย่างเรื่องหนึ่ง ตอนนั้นทำเรื่องการจัดการความรู้ ครั้งหนึ่งเดินทางไปดูงานที่ต่างจังหวัดแล้วตอนเย็นมาทำกระบวนการสะท้อน After Action Review คนที่ทำงานหน่วยงาน สมศ. ที่ตนเองเป็นผู้อำนวยการ คนที่มีอายุประมาณ 30 กว่า มีหลายเรื่องที่เขาพูดออกมา ไปด้วยกันแต่ผมจับประเด็นหลายเรื่องไม่ได้ แต่เขาจับได้ ผมเลยรู้เลยว่า “ไอ้” เราถือเป็นปรมาจารย์ แต่พอไปทำกิจกรรมหลายๆ เรื่อง หลายอย่างเราหลุด เรามองไม่เห็น แต่คนทำงานที่อายุน้อยกว่าลูกเราเขาจับได้ ผมถึงบางอ้อเลยว่าผู้มีความรู้สูงประสบการณ์สูงจะหลุด แต่คนที่ไม่มีประสบการณ์เขาเห็น เราก็จะลดละตัวตน ความถือตน และอัตตาหลง อย่างที่ผมบอกว่ากระบวนการ Reflection นี้ ถ้ายังทำเป็น Collective ทำเป็นกลุ่ม นั่นคือการเรียนธรรมชาติ ลดตัวตน บางเรื่อง คนนั้นเขาเด็กกว่าเรา โง่กว่าเรา คนนั้นมันฉลาดกว่าเรา มันก็ทำให้เราลดความทะนงตน #